

VALKOISTEN VANKINA

Kirj. Punasoturi
(Jatkoa edelliseen numeroon)

PIIKKILANKA-AIDAN ympäröimänä, valkoisten vahtiessa ja tehdessä vallattomuuksia sen kuin kerkisivät, odottelimme tuomiolle pääsyä. Valkoiset laittelivat ilkeämielisyydessään jos jonkinlaisia ansoja ja sitten kun saivat niihin uhrin, niin kuula kalloon — siinä kaikki. Sattui kerran, syystä tai toisesta, että eivät ampuneet uhria, vaikka vakavasti uhkasivat. Oli yksi keski-ikäinen mies, jolle hänen vaimonsa, ehkä veneellä, yön aikana toi ruokapaketin rantaan, piikkilankaaidan luokse. Kaikesta päättäen asianomaiset olivat salateitä saaneet sovituksi ruokapaketin laittamisesta. Mutta aamulla kun mies meni perimään "nivaskaa" (vangit nimittivät ruokapakettia nivaskaksi), ajatellen kai itseksensä, että nyt hän pitkästä aikaa saa kunnollisen aterian, niin auliisti vahdissa ja urkinnassa oleva lahtari huomasi hänet ja komentavasti huusi: "seis mies! tai ammun sinut". Mies ei kuitenkaan ollut kuulevivaan, vaan otti paketinsa ja alkoi poistua. Mutta eipä hän ehtinyt juuri liikkua kun vahti jo oli käsipuolella kiinni ja alkoi raahaamaan mukaansa. Kuulin kun vahti lausui miehelle: "minkälainen urho sinä oikein olet, kun et kuolemaasi pelkää, vaikka hunsin, että ammun sinut." Vakavasti lausuen mies siihen vastasi: "Enhän minä olisi menenyt punakaartiinkaan jos kuolemaa pelkäisin." Vahdin naama näytti pahasti venyvän, kun kuuli miehen sanovan ja rohkeutta uhkuvan vastauksen. Liekö tuo vastaus vahdin niin pelästyttänyt, että hän ei osannut tehdä muuta kuin potkasi miestä ja otti paketin pois.

Ulkoapäin johtuva painostus alkoi vaikuttamaan yhä enempi vankilan sisäiseen elämään. Sen huomasi jokainen, ken vain vähänkin seurasi tapahtumia ja toimintaa vankilassa. Vihdoin oltiin niin "rauhallisessa tilanteessa", että teurastukset eivät enään olleet jokapäiväisiä, kuten ensin alussa. Vahdeille oli annettu määräys, että he saavat käyttää aseinaan vain kiväärien puhdistuskeppejä. Mutta kyllä ne mokomat osasivat niitäkin käyttää, huimivat kuin vietävät niillä. Monet saivat navakolta iskuja. Omin silmin sain katsoa usean toverin selkää sen jälkeen kun olivat iskuja saaneet. Korkeat pukamat oli noussut poikki seljän aina niille kohdille, joihin iskut olivat sattuneet. Päävänti oli paikka, jossa pieksäminen tapahtui, kun nimittäin enempi rangaistiin, eli rääkättiin.

Vihdoin alkoi tuomioiden jakaminen. Tuomioistuimet oli laitettu kaupungissa sijaitseviin koulurakennuksiin. Illalla aina huudettiin valmiiksi ne, jotka vietiin seuraavana päivänä tuomittavaksi. Aamuilla sitten kuljetettiin kukin sille koulurakennukselle, jossa oli määrätty tuomionsa kuulemaan. Minä jouduin Yhteiskoululle. Vartioiden saattamana saavuin sinne toisten kanssa elokuun

kahdestoista päivä, 1918, aamulla. Paikka muistutti enempi markkinapaikkaa. Suurten katselijajoukkojen ympäröimänä me vangit saimme olla aitauksessa, aivan kuin eläimet karsinassa, odottamassa mitä tapahtumaan pitää. Joittenkin vankien tuttavat ja sukulaiset olivat saaneet tiedon asiasta ja olivat myös saapuneet seuraamaan tuomitsemisia, tuoden ruokapaketit mukanaan vangeille. Tuomitsemiset tapahtuivat hyvin koneellisesti ja umpimähkäisesti. Ei näiden tuomarien edessä tarvinnut kauan viipyä kun sai kuolemantuomionkin tai määrättiin kuritushuoneeseen elinjälkeen. Pienempiä, kuten kahdeksan ja kymmenen vuoden, tuomioita huudeltiin jo vastaan kun ovea raotti sisään mennäseen.

Eräs tuomio jäi erikoisesti mieleeni. Tästä osalliseksi joutunut toveri sai kahdeksan vuoden tuomion. Tuomari kun oli tuomion lausunut, niin hän kysyi asianomaiselta, että mitä hänellä on sanottavana tuomioonsa nähden. Mies ei näyttänyt ollenkaan olevan asiassa mukana, vaan hartaasti katsoi pöydällä olevaa tupakan tuhka-astiaa, kova tupakan himo kun oli, ja kun nyt sai tilaisuuden puhua, niin kokonaan sivuuttaen tuomionsa hän lausui: "herra tuomari, saanko tuosta nuo paperossin pätkät?" Tuomitsijat hölmistyivät aivan miehen kysymyksen johdosta. Joku kuitenkin keräsi paperossin pätkät kirjakuoreen ja laittaen joitakin aivan eheitäkin sauhukkeita mukaan antoi kuoren miehelle. Seuraavana päivänä kaupungin lehdessä komeili uutinen, ollen sen otsikkona "punikkien välipitämättömyys tuomioihin nähden", jossa selostettiin edellä mainittu tapaus.

Tuomioiden jakamisen jatkussa vihdoin tuli minunkin vuoroni. Nimi, ammatti ja muut alustavat, seikat kun oli selville saatu, niin sitten alkoi raporttien lukeminen. Siinä kerrottiin kaikenlaisia tuulesta temmattuja juttuja. Yritin puolustaa itseäni, mutta se oli turhaa. Ei ollenkaan olleet kuulevinaan, mitä minulla oli sanottavaa raportissa mainittuihin syytöksiin ja asioihin. Aikansa kun olivat lukeneet kaikenlaisia törkeyksiä kontolleni, niin sitten käskivät mennä ulos odottamaan. Sitten kun kutsuivat takaisin sisälle, niin alkoi tuomion lukeminen. Siinä sanottiin: "Valtiopetoksesta kahdeksan vuotta kuritushuonetta ja rangaistuksen jälkeen kymmenen vuotta kansalaisluottamusta vaille." Lopuksi lausui, että "ei saa valittaa, vaan armoa voi pyytää." Kaikki tuntui perin lapselliselta.

Näin kun kaikki sinä päivänä tuomittavat olivat saaneet osansa, meitä lähdettiin kuljettamaan takaisin kasarmiin. Vahtiketjumme oli nyt lisääntynyt puolella siltä, mitä se oli aamulla, kun meitä vietiin tuomioistuimen eteen. Tästä teimme sen

johtopäätöksen, että luurankomme olivat nousseet arvossaan, koska kerran täytyi olla suurempi vahtijoukko mukana ennenkuin uskallettiin lähteä kulkettamaan. Kasarmille päästyämme meitä ei enään viety entisiin paikkoihimme. Nyt täytyi olla erossa niistä, jotka eivät vielä olleet tuomioitaan saaneet. Jokaisen selkään, ennestään olevien numeroiden lisäksi, neulottiin valkoesta kankaasta pitkät listat pystysuoraan asentoon.

Tuomiot saatuamme aloimme niitä palvelemaan, toiset siinä mielessä, että karkaavat niin pian kuin suinkin mahdollista ja toiset siinä varmassa vakaumuksessa, että he kuolevat kurjuuteen. Kumpaisiakin tapahtui runsaasti. Aivan päävahdistakin lähti karkuteille ovelampia, vaikka se paikka jo nimestäkin päättäin oli kaikkein huolellisimman vartion silmälläpidon alaisena.

Meille onnettomille, jotka emme, ehkä noloutemme takia, osanneet karata ja eikä kuolemakaan — edes toisen käden kautta — nähnyt hyväksi pois kutsua, alkoi nyt "vähän paremmat ajat", kuten tavattiin sanoa. Tilat tulivat vähän siedettävämmäksi ja alettiinpa saamaan vähän enempi "plunkkiakin", (kuivatuista juurista keitettyä sopaa). Myös saatiin kivikupit, jotka olivat suuresta merkityksestä, sillä sitten enään ei turvinnut syödä pesuvadiasta, viisi aina yhdestä, josta johtuen täytyi hätäillä tavattomasti, jotta olisi kerinnyt osansa saamaan. Oikein tuntui juhlliselta, kun ensimmäisen kerran sai syödä yksin kupista, elää ja nauttia sen sisällöstä kuinka parhaaksi näki.

Nän sitä elettiin päivästä toiseen, vangin yksitoikkoista elämää. Joskus sentään saatiin tietoja vapaudestakin, kun postinkantaja saapui "murjun" ovelle ja huusi: "kirjeitä punakaartilaisille" ja alkoi lukemaan nimiä. Toisinaan ilmestyi paketinkantajakin, joka jakoi vankien omaisten lähettämät ruokapaketit. Mutta kaikesta tästä huolimatta elämä sentään tuntui yksitoikkoiselta, vapaus kun oli riistetty. Aloimme vihdoin kokoontua ryhmiin, sikäli kuin vartijain silmät välttivät, ja keskustella siitä miten toimisimme, jotta vankilassa olostu olisi hyötyä itsellemme. Eikä kulunutkaan pitkä aika, kun jo eräänä yönä pidimme suuren keskustelukokouksen, johon osaaottajia oli kaikista siinä kasarmissa olevista kolmesta kerroksesta. Kokous onnistui hyvin. Kaikki olivat aamulla omilla paikoillaan, vahtien tietämättä mitään koko tapauksesta. Kokousten pitoa jatkui edelleen kolmena yönä jokaisesta viikosta. Näissä kokouksissa keskusteltiin yhdestä ja toisesta asiasta, pääasiaina kuitenkin ollen se, miten menetellä silloin kun vapaus koittaa. Mielipiteitä oli monenlaisia. Jotkut lupasivat heittää työväenluokan pyrkimykset hiiteen sen jälkeen kun vapaaksi pääsevät ja alka: yksilöinä yrittämään viedä elämänsä eteenpäin. Paljon oli sellaisia mielipiteitä ja ajatuksia, että tähän asti on uskottu liian paljon johtajiin. Tällaisten mielipiteiden kannattajat painostivat sitä, että meidän vapaaksi päästyämme tulisi tehdä jo-

tain sellaista, joka estäisi johtajain edelleen pettämisen.

Useiden öiden aikana pidetyissä kokouksissa jatkui keskustelu niin mielenkiintoisesti, että ei tahdottu huomata hajaantua kyllin aikasin, että kaikki olisivat ehtineet omiin osastoihinsa ennenkuin vartiat saapuivat. Toverikuri pidettiin myös keskuudessamme. Yön aikana tutkittiin ja ragaistiin rikolliset. Eräs tapaus aina muistuu mieleeni. Kävi nimittäin selville, että joukossamme on kaksi käytyriä, jotka kielimällä vartioille olivat saaneet paljon pahaa aikaan keskuudessamme. Moni tovereistamme oli saanut heidän kätyröimisensä vuoksi virua päävahdissa vedellä ja leivällä. Eräänä yönä asia otettiin käsiteltäväksi ja syytetyt tuotiin vastaamaan syytöksiin toverein eteen. Vihdoin asiassa päästiin niin pitkälle, että alkoi rangaistus, sillä molemmat tunnustivat syyllisyytensä. Yksimielinen päätös oli, että syylliset saavat rangaista toinen toistaan, toveripiirin katsoessa sivusta. Molemmat syyllisistä riisuutuivat alasti ja heille kummallekin annettiin vankka vyöhihna. Ensin kumpikin vähän epäröi alkaa toimitusta, mutta kun painostus toveripiirin puolelta kävi yhä ankaramaksi, niin vihdoin alkoi lyönti, joka aina vain taajentui ja koventui. Parhaimmillaan ollen "raikaiseminen" oli koko tulmaa, molemmat itki ja löi sen kuin kerkesi. Kun aika tuli täyteen ja kiellettiin enään lyömästä, niin näytti siltä, että sitten se vasta olisi jatkunut, sillä "ystävyyksen" olivat jo vihoissaan toisilleen, että toisten täytyi eroittaa heidät. Tämän jälkeen heille annettiin varoitus, että jos jatkavat kätyryötä ja ilmoittavat tästä tapauksesta, niin heidän suhteen ryhdytään vakavampiin toimenpiteisiin. Kumpikin lupasi olla ilmoittamatta asiasta ja myös pitivät lupauksensa. Pienemmistä rikoksista syyllisiä seisoitettiin keskellä kasarmin lattiaa, väliin koko yökin, miten kulloinkin tuomio oli langetettu. Kaikesta tästä oli se hyöty, että rikoksellisuus, kuten varkaudet, tappelut y. m. sellaiset, vähentyi huomattavasti keskuudestamme.

Aika kului tässäkin talossa, joskin hitaasti ja vaivaloisesti, ja niin päästiin syksyyn. Tällöin alkoi liikkumaan huhuja, että pian joillekin annetaan amnestia. Seurasi yleinen keskustelu ja arvioiminen siitä, ketkä ovat ne onnelliset, jotka armahdetaan. Moni löi arpaan itsestään, harva ajatteli sitä, että meidän kaikkien olisi pitänyt päästä vapaaksi samalla kertaa, sillä kaikkiihan olimme samalla asialla. Armahdus kuitenkin tällöin koski niitä, jotka olivat saaneet neljän ja viiden vuoden tuomiot, joten me toiset pitempiaikaisen tuomion saaneet, saimme jäädä rauhassa valmistautumaan talvitiloille. Katkeralta tuntui silloin, kun toisia huudettiin vapaaksi ja täytyi vielä jäädä kasarmin seinäin sisälle. Pian kuitenkin jälkeenjääneiden mielet tasaantuivat. Varsinkin sen jälkeen kun alkoi kuulumaan tietoja joiltakin paikkakunnilta, että hiljattain ehdonalaisena va-

paaksi päässeitä punakaartilaisia joutui "vahingonlaukausten" uhreiksi. Jotkut jo alkoivat pitämään onnena sitä, että saivat jäädä vankilaan, sillä siten ehkä voi paremmin henkensä säilyttää.

Sen jälkeen, kun ensimmäisen armahduksen saaneet pääsivät vapaaksi, aloimme mekin, pitempi-ikäisen tuomion saaneet, saamaan jonkinlaisia lievennyksiä. Esimerkiksi omaisten tapaaminen oli tähän saakka kielletty. Nyt saivat omaiset tulla katsomaan ja puhutella puolituntia kerrallaan. Minunkin äitini, seitsemännelläkymmenellä vuodella oleva vanhus, tuli katsomaan. Hän tuumi, että täytyy käydä vielä katsomassa kun on tilaisuus, sillä hän varmaankin kuolee ennenkuin pojan kahdeksan vuoden tuomio täyttyy. Sanoin kuvaamattomalta tuntui se hetki, kun huudettiin kansliaan ja sinne päästyäni näin vanhan äitini. Puristaessani äitivanhan kättä, tunsin jotain paperia hänen kädessään. Hänen katseestaan voin lukea mitä oli tekeillä ja puristin paperin kourani niin hyvin, että vartija ei sitä huomannut, vaikka koettikin tarkoin pitää silmällä kohtaus-tamme. Päästyäni kansliasta vasta tarkastin mitä olin saanut ja se oli rahaa. Jälestäpäin ihmettelin kuinka niinkin vanha ihminen voi olla niin rohkea ja huolellinen asioissaan. Vankilasta päästyäni kysyin, kuinka hän voi ryhtyä sellaiseen teokseen, sillä se oli jyrkästi kielletty. "Ajattelin vain, että saisit sillä jotain toisilta, joilla mahdollisesti on enempi, silloin kun nälkä kovin ahdistaa," vastasi äiti. Vanhana kokeneena hän näytti käsittävän sen, että nälkä ei välitä niistä laeista, jotka ovat vain harvoille hyödyllisiä.

Näihin saakka tämä laitos oli kantanut nimeä "Sotavankileiri". Nyt sitä alettiin kutsua "Pakotylaitos" nimellä. Meitä alettiin järjestää töihin. Töihin laskettiin ensin sellaiset, joilla oli aليمmat tuomiot. Valkoiset pelkäsivät karkaamisista. Vangit olivat vähentyneet siinä määrin, että

yhteen kasarmiin voitiin järjestää verstashuoneita, puusepille, suutareille ja räätäleille. Ammattia vailla olevat saivat tehdä sekatöitä, puhdistustöitä ja muita sellaisia kasarmin sisällä ja ulkona löytyviä askareita. Töiden alkamisesta seurauksena ollen tarvittiin enempi vartioita. Niitä saapuikin runsaasti, kaikenlaisia rappiolle joutuneita herran roikaleita, aina Karkun pitäjän papin pojasta alkaen aatelismiehiin saakka. Jotkut niistä vielä käyttivät "fon" nimiä.

Lurangot, joita me todellisuudessa olimme, joutuivat pakkotyöhön. Ei siinä auttanut vastaan napiseminen. Jos oli vähän sairas, niin vietiin väkisin ja jos oli niin heikko, ettei voinut seisoa työnsä ääressä, niin vietiin päävahtiin, vedelle ja leivälle pimeeseen. "Kuolta saa, mutta ei sairastaa". Siinä valkoisten tunnuslause.

Syystä tai toisesta itse Mannerheimiäkin alkoi vaivata sieluntuskat. Hän tahtoi olla "laupias" ja vaati, että sellaiset vapautettaisiin, joiden tuomiot olivat kuudesta kahdeksaan vuoteen. Tämä tapahtui joulunaikana. Mannerheim kai halusi saada sielullensa "joulurauhan". Tähän "amnestiaan" osalliseksi oli määrä päästä meidänkin, joilla oli kahdeksan vuoden tuomio niskassa. Vankien hoitohallitus kuitenkin ei nähnyt "sopivaksi" laskea meitä vapaaksi tällöin, vaan vasta seuraavana syksynä. Näin ollen tästä armahduksesta tuli kaksiosainen. Viimestä, jossa minäkin pääsin vankilasta, sanottiin "Mannerheimin — natsat".

Tämä ehdonalaiseen vapauteen pääsemiseni tapahtui syksyllä vuonna 1919. Tomumajani henkiinjäämisestä voin olla kiitollinen omaisilleni, jotka tekivät parhaansa lähettämällä "nivaskoita". Ja ehkä myös siitä, että myöhemmin sain siirtyä tälle mantereelle, jossa tulen osatovereitteni kanssa käsikädessä taistelemaan teollisen vapauden puolesta.

ORJUUDEN YÖSSÄ

Kirj. Lännen Hoopo.

Orjuuden hämärä maailman peittää ja rosvojen ruoskat pimeässä roiskaa. Rikkaat ne rasvaista rokkapataa keittää. Lihat syö itse, luut orjilleen paiskaa. Roistojen on valta, oikeus, mahti, työläisten tanssissa orjapolkan tahti.

Orja jos rohkei päänsä pystyyn nostaa ja totuuden sanoa sortajille. Verisesti rosvot hälle tuon kostaa, pistimet kuuluvat ryöväreille. Heillä on kiväärit, kirkko ja laki, turhaanpa köyhä oikeutta haki.

Nytpä orjat keräävät joukkojaan kokoon, aikoen rynnätä rosvojen linnaan. Ihmeissään riistäjät kyselee: joko orjat nuo vaativat vaivainsa hinnan? Orjain joukko yhä kasvaa ja paisuu! Rosvot tilille! kuuluu huuto, kaikuu.

Vapauden torvet valtavasti soittaa orjat ne nousee ja kahleitaan katkoo. Tahtoen ihmisarvon itselleen voittaa, rosvojen paulat ja siteet he ratkoo. Tuomiopäivä tulee ryöväreille, aamu koittaa orjille kärsiville.